

Pedagogia socială în concepția lui Petre Andrei [Social Pedagogy in Petre Andrei's Conception]

Sorin CRISTEA

Abstract

The study highlights the epistemological and ethical dimensions of social pedagogy, grounded in a sociological perspective. The investigation is based on a synchronic-diachronic interpretation of Petre Andrei's work. The integralist sociological method promoted by Petre Andrei investigates each social phenomenon in relation to the whole that gives it its particular form through the function exercised objectively. Petre Andrei's social pedagogy can be reconstructed by exploiting his epistemological demonstrations, developed in almost all his works. On this basis we can identify the general epistemological and ethical lines of a university pedagogy and a school pedagogy. The first is promoted as an epistemological and ethical argument in favor of social progress and is centered on the general function of the University; the second is promoted at the level of education policy, carried out on levels and steps of education, open also to the type of "private education".

Keywords: *epistemological, ethical, school pedagogy, sociological pedagogy, specific normativity, university pedagogy*

Introducere

Analiza noastră aprofundează două studii publicate în 2019 în *Anuarul Universității Petre Andrei*, care au ca temă generală dimensiunea teoretică, normativă și metodologică a pedagogiei lui Petre Andrei¹ și specificul pedagogiei ca știință socio-umană specializată în studiul educației, care poate fi susținut pe fondul raportării sale la un model epistemologic, identificabil și în sociologia lui Petre Andrei². Argumentele construite vor fi dezvoltate din

¹ Gabriela Cristea, „Pedagogia lui Petre Andrei. Dimensiuni teoretice, normative și metodologice”, în *Anuarul Universității Petre Andrei, Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie*, 2019, pp. 43-56.

² Sorin Cristea, „Specificul pedagogiei ca știință socio-umană specializată în studiul educației”, în *Anuarul Universității Petre Andrei, Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie*, 2019, pp. 57-68.

perspectivă predominant epistemologică, fundamentată și articulată paradigmatic, la nivel conceptual, susținut în plan denotativ, normativ și pragmatic (metodologic).

Investigația întreprinsă (în condiții de cercetare fundamentală, istorică și teoretică) are la bază interpretarea sincron-diacronică a operei marelui sociolog, care a fost reeditată în ediția excepțională *Opera omnia*, publicată cu sprijinul Universității „Petre Andrei” din Iași în 2010³.

Statutul științific al sociologiei

Așa cum aminteam și în studiul nostru, publicat anterior, în urma susținerii unui curs deschis⁴, opera sociologică a lui Petre Andrei dezvoltă o temă epistemologică majoră, cu referință specială la „conceptul de știință care are un caracter dinamic”, explicat și interpretat în spirit kantian pe baza unui sistem de valori cu caracter obiectiv, stabilizat la nivel de „supoziții apriorice” orientate în direcția a două scopuri prin care cercetătorul își propune să cunoască realitatea (naturală, psihologică, socială) și să organizeze această cunoștință pentru o trebuință rațională⁵. Această temă este dezvoltată pe larg în *Sociologie generală*, publicată inițial în 1936⁶. Revizuirile pregătite de autor înaintea morții vor fi valorificate integral abia în ediția a IV-a, publicată în 1997⁷. Edițiile a II-a, din 1970 și a III-a, din 1978⁸, au readus în atenție opera lui Petre Andrei, însă cu eliminarea unor fragmente ce veneau împotriva ideologiei comuniste. Ediția a V-a, apărută în 2010⁹, este orientată după toate aparițiile precedente, asigurând, după cum afirmă Dumitru Stan, „fluidizarea lecturii, preluând ipostazele de modernizare lexicală operate în celelalte ediții (...), cu mulțumiri domnului profesor universitar Doru Tompea, coordonatorul Fundației Academice «Petre Andrei», depozitarul legal al tuturor textelor pe care le-a scris cel care dă numele acestei instituții culturale, care a încuviințat, sprijinit și încurajat această nouă reeditare”¹⁰.

În *Sociologia generală*, tema epistemologică a statutului științific al sociologiei, cu implicații și la nivelul pedagogiei, este abordată pe larg, cu demonstrații exemplare, cu referință specială la condițiile indispensabile pentru întemeierea oricărei științe: 1) existența unui obiect propriu de cercetare sau a unui punct de vedere special; 2) găsirea de legi proprii pentru fenomenele studiate; 3) întrebuintarea unor metode serioase¹¹. Pe această bază Petre Andrei a conturat principalele *componente ale conceptului de știință* care vizează cunoașterea realității obiective, pe fondul „relației *subiectului cu obiectul epistemic*, organizată rațional potrivit valorii de adevăr”¹².

Studiul problemei a fost lansat de Petre Andrei în 1927, în lucrarea publicată în Germania *Das Problem der Methode*¹³, și reluată în *Sociologia generală*. El este aprofundat pe tot

³ Petre Andrei, *Opera omnia*, Tomurile I-IX, ediție bilingvă îngrijită de Doru Tompea și Cătălin Bordeianu, Editura Tipografia Moldova, Iași, 2010.

⁴ Sorin Cristea, *Pedagogie. Hărți conceptuale, Volumul I*, Didactica Publishing House, București, 2021.

⁵ Petre Andrei, „Sociologia generală”, în *Opera omnia*, Tomul I, Partea I, Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010, pp. 6-7.

⁶ Petre Andrei, *Sociologia generală*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1936.

⁷ Petre Andrei, *Sociologia generală*, Editura Polirom, Iași, 1997.

⁸ Ambele ediții au apărut la Editura Academiei R. S. R.

⁹ Petre Andrei, *Sociologia generală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.

¹⁰ Dumitru Stan, „Notă asupra ediției”, în Petre Andrei, *Sociologie generală, ediția a V-a*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010, p. 7.

¹¹ Petre Andrei, „Sociologia generală”, în *Opera omnia*, Tomul I, Partea I. Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.

¹² Petre Andrei, „Probleme de sociologie”, în *Opera omnia*, Tomul IX, Volumul I, ed. cit., p. 61.

¹³ Petre Andrei, *Das Problem der Methode*, Leipzig, 1927.

parcursul cărții cu argumente epistemologice, dar și etice, inițiate în *Introducere*, unde autorul pune o întrebare cu impact social major: „Ce este *Universitatea* și care e menirea ei ?”¹⁴ Problema de fond, deschisă în capitolul I, „Sociologia ca știință”, este centrată asupra „obiectului de studiu specific” care solicită clarificarea relației dintre „sociologie și filozofie”, dar, mai ales, dintre „sociologie și științele sociale”, clarificare necesară în mod evident și în pedagogie¹⁵.

Prin apelul la filozofie, sociologia poate depăși obiecția principală adusă în legătură cu obiectul de studiu specific – societatea –, „împărțit între diferite științe” care cercetează problemele economiei, politicii, culturii, eticii, educației, psihologiei individuale și colective etc., abordate din perspectivă statică sau dinamică, structurală sau funcțională. Din perspectivă filozofică, integrativă, „sociologia studiază societatea, în genere, arătând care este natura și esența ei, ce structură și ce *funcțiuni* are ea și cum evoluează”¹⁶. Pe această cale, sociologia poate îndeplini prima condiție a științificității: existența unui *obiect de studiu specific*.

Recunoașterea obiectului de studiu specific al sociologiei este asigurată pe fondul clarificării raportului dintre *sociologie* și *filozofie*. În această perspectivă, „*sociologia* ca știință nu poate fi decât integralistă”. Ea „are, deci, un obiect – de studiu – deosebit de fiecare știință socială specială, care privește numai o latură, numai un fel de raporturi sociale, nu ceea ce e comun tuturor, nu societatea în genere”¹⁷.

Statutul epistemologic al sociologiei este confirmat în măsura în care „sociologia studiază în mod obiectiv, în primul rând, *existența socială* și aspectul ei *static-structural*, și apoi *aspectul dinamic funcțional* al ei, arătând fazele și *tipurile* sociale realizate”¹⁸ instituțional, la nivel de economie, politică, religie, cultură, educație, comunitate etc.. Delimitarea *obiectului de studiu specific* permite asumarea celei de-a doua condiții a științificității, mai dificilă în zona științelor socio-umane: *normativitatea* necesară pentru ordonarea „societății în genere”. Petre Andrei are în vedere „problema legii în viața socială”, *lege* care „se referă la o legătură dintre mai multe fenomene, fie că avem de a face cu o succesiune, fie cu o coexistență a lor”¹⁹.

În științele naturii, legile definesc „legătura dintre fenomene” realizată în cadrul „unui raport de cauzalitate în care există un fel de putere substanțială, *cauza*, care produce anume efecte”. În *științele socio-umane*, pentru „evita diferitele neînțelegeri și greșeli” apărute în condițiile în care există „interpretări variate date conceptului de cauză, epistemologia tinde să înlocuiască conceptul de cauză din noțiunea de lege prin ideea de *funcțiune*” sau de *funcție*. Ca parte sau expresie obiectivă a legii, *funcția* este „menită să exprime mai bine dependența fenomenelor de un șir de condițiuni și de variația fenomenelor consecvente” în raport de antecedentele lor²⁰.

La fel ca în natură, în viața socială „legea nu este o realitate existentă în afară de noi, ci una creată cu ajutorul categoriilor gândirii”, necesară pentru a introduce ordine în diversitatea fenomenelor empirice”. De aceea *structura legii* include și în sociologie „trei elemente componente care determină apariția *legii* însăși: a) *conexiunea logică, regulată a unor fapte de sine stătătoare*; b) existența unui raport direct de succesiune sau coexistență” – aceste două

¹⁴ Petre Andrei, *Sociologia generală*, ed. cit. p. 17.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 55-114.

¹⁶ *Ibidem*, p. 96.

¹⁷ *Idem*.

¹⁸ *Ibidem*, p. 97.

¹⁹ *Ibidem*, p. 101.

²⁰ *Idem*.

elemente componente „explicând posibilitatea epistemologică a legii” – c) *valoarea euristică a conexiunii*” – *practică* în măsura în care are „posibilitatea de a prevedea viitorul”²¹.

Din această perspectivă, *legile sociale* „prezintă exact aceleași caractere ca și legile naturale, exprimând și ele tot niște raporturi generale, constante și necesare”. Datorită complexității obiectului de studiu specific – *societatea* abordată global, care integrează economia, politica, morala, viața comunitară, justiția, religia, educația etc. – „nu avem de-a face cu o generalitate constantă și necesitate absolută, ci numai relativă”. Aceasta nu exclude, însă, necesitatea unei normativități, a unei ordini și regularități în domeniul vieții sociale, exprimată în diferite formule la nivel de: a) set de principii – *principiul anticipației, principiul simulației, principiul individualizării, principiul echilibrului*; b) „serii istorice”, referitoare la „fenomenele de succesiune” existente în *sociologia dinamică*, diferite de „fenomenele de repetiție”, identificabile în *sociologia statică*; c) explicații psihologice, în cadrul cărora „fenomenele de conștiință” devin „cauze ale evenimentelor sociale”; d) „*legi cu caracter tendențial* – un fel de *legi de motivare a faptelor* care explică mai mult tendința de persistență a trebuințelor sociale”²².

Spre deosebire de legile din natură care „fac prevederi precise și sigure”, legile sociologiei ordonează viața socială în condiții de „probabilitate, nu de siguranță”. Dar, deși „nu prezintă aceeași stringență ca legile naturale”, legile sociale „nu pot fi neglijate sau tăgăduite”. Ele formulează regularități prin „compararea instituțiilor sociale din diferite locuri și timpuri” care permit stabilirea unor identități și analogii între funcțiile și formele structurale ale societăților, care îmbracă un aspect special – *tipul social*”. Petre Andrei are în vedere: a) „tipurile de evoluție socială”, definite ca forme realizate prin care o societate poate trece”; b) *tipurile de acțiuni sociale* care pot avea loc într-o societate, apropiate de regularitatea unor *legi sociale probabilistice*, importante chiar dacă nu au efectiv *siguranța* unor „legi riguroase și necesare”²³.

Soluția care susține *normativitatea specifică sociologiei*, la care aderă Petre Andrei, este cea construită epistemologic de Max Weber, centrată asupra distincției necesară între *știința socială* și *politica socială*. Explicația causală tipică sociologiei este dependentă de *obiectul de studiu specific* – „*acțiunea socială* care dă naștere colectivităților și complexelor sociale sau cu un cuvânt, *culturii întregi*” care trebuie ordonată normativ (și cercetată pragmatic) în *sens*: a) *obiectiv*, raportată la sfera generală (nu individuală), la funcția și structura sa de bază; b) *subiectiv*, raportată la cei care susțin acțiunea socială, la nivel de proiectare (prin finalitățile propuse), și de conținuturi și forme sociale, selectate, în consecință, realizate într-un cadru social determinat – de exemplu, în cazul educației / pedagogiei, sistemul de educație și de învățământ, procesul de învățământ, activitățile și situațiile de educație / instruire concrete²⁴.

Obiectul de studiu specific al sociologiei este delimitat și aprofundat, astfel, la nivelul „oricărei acțiuni sociale care trebuie înțeleasă în întregul ei și mai ales în aspectul ei funcțional”. Pe această bază, poate fi identificat „*sensul acțiunii sociale*” – *obiectiv*, definit prin *funcțiile generale* îndeplinite, și *subiectiv*, prin *scopurile* proiectate – *sens* explicat „și prin înlănțuirea tuturor fenomenelor” implicate („actorii sociali” angajați în context determinat; conținuturile, formele, cadrul de realizare etc.)²⁵.

²¹ *Ibidem*, pp. 102-103.

²² *Ibidem*, pp. 107-112.

²³ *Ibidem*, p. 112.

²⁴ *Ibidem*, pp. 165-166.

²⁵ *Ibidem*, p. 166.

Normativitatea specifică sociologiei este construită de Max Weber în raport de complexitatea și dinamica obiectului de studiu specific – *societatea ca întreg*, care trebuie „explicată cauzal și rațional”, ținând seama prioritar nu de „intervenția iraționalului” prezentă în *faptele individuale*, ci de *faptele sociale*, legitimate valoric, care constituie „cultura în genere”²⁶.

Prin *cercetare fundamentală*, istorică și teoretică, sociologia trebuie să identifice și să fixeze epistemologic „tipurile ideale de acțiuni sau de raporturi sociale”. Ele sunt foarte importante în măsura în care, în cadrul lor „viața socială prezintă oarecare *regularități, caracteristici generale, sensuri generale tipice* pentru acțiune”. În această perspectivă, preluată și confirmată de Petre Andrei la nivel de *sociologie generală*, dar și de *pedagogie sociologică*, este asigurat „elementul general normativ necesar pentru constituirea științei”, reprezentat de tipul-ideal. Astfel „în sociologia contemporană, *ideea de tip* înlocuiește cu succes *ideea de lege*”²⁷.

„Legea în viața socială” poate fi definită în termeni de tip-ideal sau de ideal-tip – „*un sistem de posibilități* care se construiește printr-un proces de abstracție și de constrângere – de ordin *normativ* – dintr-o mulțime difuză și discretă de fenomene individuale”. Elaborarea sa ca „*image sau concept nou*” este posibilă prin *cercetare fundamentală* (istorică și teoretică), nu prin investigație empirică. Este urmarea faptului că „tipul-ideal nu există în experiență”. El este „construit prin gândire”, constituind, „în primul rând un concept sau un complex de concepte, sub care sunt exprimate în anumite supoziții posibile sau necesare, niște fapte reale”²⁸.

Ca *demers normativ*, specific sociologiei – în mod analogic și pedagogiei sociologice – *ideal-tipul* îndeplinește trei categorii de funcții cu caracter obiectiv, cu referință specială la *funcțiile explicativă și teoretică*, dar și la *funcția practică* implicată în *înțelegerea* valorilor care susțin orice *acțiune socială*. *Explicația* necesară în științele sociale (socio-umane) presupune *înțelegerea sensului acțiunilor sociale*, angajat în mod:

a) *obiectiv*, la nivelul *funcțiilor generale* ale activității (economice, juridice, politice, *pedagogice / de educație* etc.), exprimat în termeni de „*judecată de existență*”;

b) *subiectiv*, la nivelul finalităților activității de referință, exprimat în termeni de „*judecată de valori*” (în cazul educației, valorile pedagogice aflate la baza construcției scopurilor și obiectivelor educației, a conținuturilor și a formelor de realizare desfășurate în cadrul sistemului și al procesului de învățământ).

Înțelegerea *obiectivă* și cea *subiectivă* asigură, în interdependența lor permanentă, axiomatică, *înțelegerea explicativă, rațională și intelectuală* a conexiunilor necesare, existente la nivelul oricărei acțiuni sau activități sociale. O astfel de *înțelegere*, specifică științelor socio-umane, asigură „explicarea fenomenului sau a complexului social”, nu doar prin „determinare cauzală” (posibilă doar la nivel microstructural și pe termen scurt), ci, în mod special, prin „stabilirea unui raport de *dependență funcțională* a părții față de întreg”²⁹.

„Caracterele sociologiei ca știință” reflectă specificul *obiectului de studiu* și a *legii* (care poate fi exprimată în termeni de *ideal-tip*) care trebuie să ordoneze desfășurarea acestuia. Notele fixate epistemologic la nivelul raporturilor logice dintre sociologia generală și sociologia specială – existente și în cazul conexiunilor necesare între pedagogia generală, teoretică și

²⁶ *Ibidem*, pp. 166-167.

²⁷ *Ibidem*, p. 168.

²⁸ *Ibidem*, pp. 168-169.

²⁹ *Ibidem*, p. 170.

pedagogiile particulare, aplicative – reflectă unitatea în interdependență dintre caracterul descriptiv-normativ, explicativ-interpretativ și conservator-reformator³⁰.

Aprofundarea lor implică rezolvarea a două problemei *speciale* referitoare la: raporturile dintre: 1. Ramurile sociologiei:

a) sociologie pură-sociologie empirică; sociologie generală-sociologie specială (pură, aplicată, empirică) (Tonnie);

b) sociologie pură (studiază esențele, conceptele de bază, fundamentate epistemologic, rațional, deductiv)-sociologia empirică (inductivă, experimentală);

c) sociologia culturală (studiază valorile sociale)-sociologia reală (studiază faptele sociale) (Scheller);

d) *sociologia generală – teoria socială* care studiază, natura societății, componentele și condițiile vieții sociale – *sociologia specială*, care studiază diferitele tipuri de instituții în evoluția lor, făcând apel la toate științele auxiliare pentru reconstruirea diferitelor forme ale societății și pentru prezentarea caracterelor tipice³¹.

2. „Sociologie și alte științe”³²:

a) *istoria* „care precizează caracterele proprii din care se poate vedea dezvoltarea unui popor”, importantă pentru *sociologie* care „extrage ceea ce e comun tuturor societăților în evoluția lor generală”³³;

b) *psihologia* aflată în raporturi de interdependență cu sociologia care „are ceva în plus față de psihologie” – socialul – valorificând însă „rolul metodologic al psihologie în cercetarea sociologică”³⁴;

c) *epistemologia*, care asigură sociologiei fundamentele cunoașterii sale, probate la nivelul construcției conceptelor de bază integrate în ordinea kantiană pentru „afirmarea unei structuri logice, neschimbătoare” necesară și în viața socială³⁵;

c) *pedagogia*, implicată în procesul de formare a conștiinței sociale, condiție fundamentală pentru existență unei societăți”, motiv pentru care, *sociologia și știința educației* sau *pedagogia* sunt foarte strâns legate una de alta, *pedagogia* fiind, în viziunea lui Petre Andrei, apropiată de cea a lui Durkheim, „o știință socială care se întemeiază în special pe *sociologie*”³⁶.

A treia condiție a științificității – metodologia de cercetare specifică – este apreciată de Petre Andrei în contextul *pozitivist* identificat în epoca sa, când „caracterul științific al unui sistem de cunoștințe depinde, în primul rând, de mijloacele de cercetare întrebunțate”. La acest nivel, „sub influența pozitivismului modern, reprezentanții științei sunt mai puțin pretențioși, considerând drept condiție fundamentală a unei științe o observare exactă, o determinare riguroasă a conceptelor, o diviziunea a faptelor și o explicare cauzală a tuturor fenomenelor”³⁷.

Metodologia de cercetare specifică sociologiei, „de care se servește sociologia în cercetarea fenomenelor sociale, are o foarte mare importanță pentru a lămuri obiectul” de studiu specific – societatea în genere – dar și pentru a consolida normativitatea specifică, ordonarea

³⁰ *Ibidem*, pp. 185-201.

³¹ *Ibidem*, pp. 197-201.

³² *Ibidem*, pp. 203-308.

³³ *Ibidem*, p. 221.

³⁴ *Ibidem*, p. 254.

³⁵ *Idem*.

³⁶ *Ibidem*, p. 302.

³⁷ *Ibidem*, pp. 7-8.

acțiunilor sociale realizată în condiții de înțelegere a funcțiilor lor generale, integrate în tipurile-ideale, care pot fi interpretate ca *legi sociale probabilistice*”³⁸.

Complexitatea și dinamica obiectului de studiu specific impune două strategii de cercetare afirmate istoric și teoretic, care promovează „monismul metodologic” și „dualismul metodologic”. La nivel de „monism metodologic”, reprezentativă este contribuția lui Durkheim care „afirmă necesitatea unei metode pozitive unitare pentru studiul fenomenelor sociale”, abordate ca „lucruri” cu caracter obiectiv, extern și constrângător (impus în sens normativ, în raport cu faptele psihologice individuale”³⁹. La nivel de „dualism metodologic” intervine modelul „mult mai vechi decât monismul” care întreține tendința „îndelungată de a confunda sociologia cu filozofia istoriei și chiar cu etica”. Pe acest fond, intervine separația dintre „științele naturii și științele culturii” (sociale), care utilizează „metode speciale de investigație”⁴⁰.

În măsura în care obiectul de studiu al sociologiei este „societatea în genere”, abordat și în plan normativ „ca întreg” explicat și interpretat prin valori obiective și subiective, este necesară o îmbinare între metodele inductive și deductive. Chiar în condițiile în care în plan normativ este necesară recunoașterea specificului sociologiei și la nivel de metodologie de cercetare, „nu putem admite separațiunea absolută a explicației cauzale de înțelegere, cu atât mai mult cu cât înțelegerea însăși poate fi cauzală și teleologică și poate servi ca un mijloc de completare a cunoașterii fenomenelor cauzale”⁴¹.

Explicația sociologică se bazează astfel pe două categorii de metode de cercetare, susținute psihologic la nivel inductiv (*metoda anchetelor* și a monografiei) și deductiv – metoda statistică, metoda comparată, metoda istorică⁴². În raport de obiectul de studiu specific sociologiei și de normativitatea specifică acestuia – influență la nivelul tuturor științelor sociale (socio-umane, inclusiv în pedagogie) –, metodele amintite, „în interdependență funcțională servesc la cercetarea realității sociale, completându-se una pe alta, fiecare umplând o lacună a celeilalte”⁴³.

„Metoda sociologică integralistă” promovată special de Petre Andrei cercetează fiecare fenomen social privit prin prisma totului social, în raport cu întregul care îi dă forma sa specială prin funcțiunea care o exercită „în mod obiectiv”, cu deschidere spre toate „influențele pe care le are asupra lui”. O astfel de metodă, tipică sociologiei ca știință specializată în studiul „societății în genere”, pretinde cercetătorului „o atitudine obiectivă și necesitatea de a face abstracție de subiectivitatea sa, de prejudecățile și chiar de idealurile sale sociale și politice”. Ea tinde mereu spre „cunoștința sintetică finală, care singură explică realitatea”, cultivând „spiritul de ansamblu care trebuie să predomine asupra celui de detaliu”⁴⁴.

Pedagogia sociologică

Pedagogia sociologică a lui Petre Andrei poate fi construită sau reconstituită prin valorificarea demonstrațiilor sale epistemologice dezvoltate pe larg în *Sociologia generală* din 1936, reluate ciclic, ideologic sau programatic, metodologic sau pragmatic în aproape toate lucrările sale:

³⁸ *Ibidem*, p. 309.

³⁹ *Ibidem*, pp. 322-323.

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 325-326.

⁴¹ *Ibidem*, p. 341.

⁴² *Ibidem*, pp. 341-361.

⁴³ *Ibidem*, p. 361.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 361-362.

- *Filozofia valorii*, redactată în 1918 și publicată în 1945, cu *Cuvânt înainte* de D. Gusti: „valoarea cunoașterii, caracterele (*unitate, universalitate, obiectivitate*) și criteriul ei – *adevărul* cu referință la valorile teoretice, absolute (legile generale) și relative”⁴⁵;

- *Despre ideal* – cu referință la „structura logică a idealului”, „valoarea către care țintește evoluția”: are „forță practică”, reprezentând „unitatea de măsură a activităților noastre (Kant)”⁴⁶;

- *Prelegeri de istorie a filozofiei* – centrate asupra „obiectului cunoașterii”, dependent de „constituția subiectului cunoscător (legea intelectului nostru care este chiar condiția cunoașterii (Kant))”⁴⁷;

- *Discursuri parlamentare* (1929-1933) – „realitatea socială e mai puternică decât dorințele noastre”⁴⁸, altfel încât „o lege trebuie întotdeauna să se adapteze realității și să prevadă pentru viitor”⁴⁹.

Dimensiunea epistemologică a sociologiei lui Petre Andrei contribuie la fundamentarea pedagogiei sale sociale, dezvoltată special la nivel de *etică* și de *politică a educației*. Pe această bază putem identifica liniile generale, epistemologice și etice, ale unei pedagogii universitare și ale unei pedagogii școlare.

Pedagogia universitară este promovată ca argument epistemologic și etic, filozofic și istoric, în favoarea *științei* și *conștiinței* ca surse și resurse fundamentale ale progresului social. Construcția epistemologică este realizată în jurul conceptului pedagogic de *Universitate*, care reprezintă *instituția superioară de cultură* cu sferă de referință:

a) *restrânsă* în epoca premodernă, clasică, delimitată de „filozoful Schelling, care a susținut că *Universitatea* trebuie să formeze numai oamenii de știință, cercetători, nicidecum profesioniști” deoarece studiile de acest *rang* nu trebuie să coboare niciodată „demnitatea științei pure”;

b) *extinsă*, în epoca modernă spre „un scop mai complex și mai multilateral” care nu exclude, ci presupune formarea profesională la nivel superior solicitată de „situația economică, formele sociale, clasele sociale, viața spirituală dintr-un anumit moment care determină în mod necesar structura culturii și a tuturor instituțiilor științifice”⁵⁰.

Din această perspectivă, funcția socială, generală, fundamentală a *Universității* constă în „cercetarea științifică și în crearea științei” care formează esența ei și justifică dreptul la existență academică, de rang cultural superior. Ea determină proiectarea unui scop general, strategic, „mai complex și mai multilateral” în desfășurare istorică permanentă, care constă în „a spori potențialitatea conștiinței” științifice în evoluție continuă. Pe acest fond, *pedagogia universitară* modernă promovează „două ținte”, subordonate funcției generale, obiectivate la nivelul a două funcții principale care vizează: a) formarea personalității spirituale a studentului; b) pregătirea superioară pentru o profesie care solicită studii validate academic”⁵¹.

Funcțiile generale ale *Universității* determină *competențele pedagogice*, de rang academic, aflate la baza construcției cursurilor universitare, dar și a comportamentului social al profesorului universitar: 1) Adevărul științific; 2) Libertatea spirituală (morală, civică,

⁴⁵ Petre Andrei, „Filozofia valorii”, în *Opera omnia*, Tomul III, Volumul I, ed. cit., p. 117.

⁴⁶ Petre Andrei, „Despre ideal”, în *Opera omnia*, Tomul IV, Volumul I, ed. cit., pp. 16-27; p. 26.

⁴⁷ Petre Andrei, „Prelegeri de istorie a filozofiei de la Kant la Schopenhauer”, în *Opera omnia*, Tomul V, Volumul I, ed. cit., pp. 46-47.

⁴⁸ Petre Andrei, „Discursuri parlamentare (1929-1933)”, în *Opera omnia*, Tomul VI, Partea I, Volumul I, ed. cit., p. 79

⁴⁹ *Ibidem*, p. 228.

⁵⁰ Petre Andrei, *Sociologia generală*, ed. cit., p. 17.

⁵¹ *Idem*.

deontologică). În funcție de *competența adevărului științific*, cursurile și seminariile universitare „trebuie să urmărească în primul rând cercetarea și creația științifică”. În consecință obiectivul prioritar al profesorului universitar este „de a prinde adevărul, de a descoperi forme noi ale realității, atrăgând pe acest drum al realității și pe tinerii studenți”. Obiectivele specifice transmise studentului, după modelul academic oferit de profesor solicită capacitatea acestuia „de a învăța să cerceteze pe lângă legăturile materiale ale lucrurilor, *înlănțuirea conceptuală a problemelor*, ceea ce constituie esența muncii științifice, respectând întotdeauna *obiectivitatea*”, necesară inclusiv în „științele sociale și politice”, unde „trebuie făcută o clară demarcațiune între punerea problemei, cunoașterea faptelor și aprecierea lor”⁵².

În funcție de competența libertății este asigurată substanța academică a conținuturilor universitare transpuse la nivel de pedagogie universitară angajată social-profesional, la nivel superior, în „realizarea creației științifice a spiritualității”. În această perspectivă, în proiectarea cursurilor universitare și în comportamentul academic al profesorilor universitari este accentuată legătura dintre *adevăr și libertate*, „fără nici o îngrădire”, posibilă doar în condițiile în care *libertatea*: a) „coincide cu spiritualitatea în formele sale cele mai înalte”; b) oferă posibilitatea „de diferențiere și înnoire, fiind cea mai proprie stare pentru manifestarea originalității”; c) „formează personalitatea spirituală a studentului” care devine capabil „să urmărească sinteze mai vaste în cugetarea lui, să vadă dincolo de impresia momentului, *să înțeleagă sensul totului și să se înglobeze în acest tot la locul cuvenit*”⁵³.

Pedagogia școlară este promovată de Petre Andrei cu argumente epistemologice și etice traduse și susținute la nivel de politică a educației promovată de autor prin opera sa științifică, dar și prin acțiunea socială exercitată în contextul funcțiilor publice asumate, inclusiv ca ministru al instrucțiunii publice în perioada 5 decembrie-6 iulie 1940.

Construcția epistemologică are ca sferă de referință *instrucția școlară*, abordată ca instrucție publică – deschisă și spre zona învățământului particular – analizată în acord cu principiile de politică a educației, promovată partinic (ca reprezentant al Partidului Național-Țărănesc), reflectată în „directivele organizării școlare și a culturii”, cu argumente susținute teoretic și practic în cadrul pedagogiei sale sociale sau sociologice. Funcția generală a instrucției școlare analizată special în varianta sa „publică” vizează „determinarea sensului întregii dezvoltări a societății” adaptată chiar la „timpuri economice critice” în cadrul cărora „școala și cultura poporului trebuie să continue punctul central al preocupărilor oamenilor de stat”⁵⁴.

Funcțiile principale ale instrucției, subordonate funcției generale, vizează:

a) organizarea centrală, prin „organul principal de îndrumare și de executare în această direcție” reprezentat de Ministerul Instrucțiunii, care trebuie să devină „Ministerul Culturii și Educației Naționale”;

b) realizarea instrucțiunii publice pe niveluri și trepte de învățământ, deschisă și spre tipul de învățământ, complementar celui de stat: „învățământul particular”.

Structura de bază a instrucției publice este realizată la nivelul interdependenței funcționale necesară între:

a) Ministerul Culturii și Educației Naționale, specializat în conducerea învățământului, atât pedagogică (prin „organe pedagogice”), cât și administrativă (prin „direcțiuni între care se împart toate serviciile”);

⁵² *Ibidem*, pp. 19-21.

⁵³ *Ibidem*, pp. 22-24.

⁵⁴ Petre Andrei, „Instrucția publică”, în *Opera omnia*, Tomul IV, Volumul I, ed. cit., pp. 237-238.

b) principalele trepte de învățământ, integrate în cele trei niveluri de învățământ (primar; secundar – normal, teologic; teoretic / liceal, tehnic, profesional; superior / universitar) cu deschideri pedagogice și administrative și spre „învățământul particular”.

Concluzii

Pedagogia socială își găsește fundamentul în modul în care Petre Andrei concepe sociologia. Faptele sociale nu pot fi cunoscute decât printr-o abordare integralistă. Dimensiunea epistemologică a sociologiei fundamentează pedagogia socială, dezvoltată special la nivel de *etică și de politică a educației*.

Pedagogia socială în concepția lui Petre Andrei se dezvoltă pe două linii generale: *pedagogia universitară și cea școlară*. Prima este promovată ca argument epistemologic și etic în favoarea progresului social și este centrată asupra funcției generale a *Universității*; a doua este promovată la nivel de *politică a educației*, realizată pe niveluri și trepte de învățământ, deschisă și spre tipul de „învățământ particular”.

BIBLIOGRAFIE

- ANDREI, Petre, *Das Problem der Methode*, Leipzig, 1927.
- ANDREI, Petre, *Sociologia generală*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1936.
- ANDREI, Petre, *Sociologia generală*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- ANDREI, Petre, „Sociologia generală”, în *Opera omnia*, Tomul I, Partea I. Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.
- ANDREI, Petre, *Sociologie generală*, Ediția a V-a, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.
- ANDREI, Petre, „Despre ideal, Despre Fericire, Valorile estetice și Teoria empatiei, Etica, Prelegeri, Instrucția publică”, în *Opera omnia*, Tomul IV, Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.
- ANDREI, Petre, „Filosofia valorii”, în *Opera omnia*, Tomul III, Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.
- ANDREI, Petre, „Prelegeri de istorie a filozofiei de la Kant la Schopenhauer”, în *Opera omnia*, Tomul V, Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.
- ANDREI, Petre, „Discursuri parlamentare (1929-1933)”, în *Opera omnia*, Tomul VI, Partea I, Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.
- CRISTEA, Gabriela, „Pedagogia lui Petre Andrei. Dimensiuni teoretice, normative și metodologice, în *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Asistența Socială, Sociologie, Psihologie*, Iași, 2019, pp. 43-56.
- CRISTEA, Sorin, „Specificul pedagogiei ca știință socio-umană specializată în studiul educației”, în *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Asistența Socială, Sociologie, Psihologie*, Iași, 2019, pp. 57-68.
- CRISTEA, Sorin, *Pedagogie. Hărți conceptuale*, Volumul I, Didactica Publishing House, București, 2021
- STAN, Dumitru, Notă asupra ediției. Petre Andrei – modelul intelectual deplin al sociologiei ieșene”, în Petre Andrei, *Sociologie generală*, Ediția a V-a, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.